

ปัญหาจริยศาสตร์กับความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน Problems of Ethics and Responsibility in Performing Duties in Modern Times

พระวัฒนา อตถกามา¹, พูนศักดิ์ กมล²

Phra Wattana Astagamo¹, Poonsak Kamol²

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2}

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2}

Corresponding author, e-mail: poonsakkamol@gmail.com²

บทคัดย่อ

คำว่า จริยศาสตร์ มาจากรากศัพท์ภาษากรีกว่า Ethos แปลว่า อุปนิสัยหรือความประพฤติของมนุษย์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Ethics แปลว่า การศึกษาถึงมาตรการความประพฤติและการตัดสินใจทางศีลธรรม

คำว่า จริยศาสตร์ เป็นคำสมาสจากรากศัพท์ระหว่างคำว่า จริยะ แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ กับคำว่า ศาสตร์ ที่แปลว่า วิชา วิทยาการ หรือศาสตร์ความหมายของคำว่า จริยศาสตร์ตามวิธีไทย จึงหมายถึง วิทยาการหรือศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของความประพฤติ หรือกิริยาที่ควรประพฤติ โดยเน้นที่พฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อให้ทราบว่ามีมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ที่ว่าถูกหรือควรนั้นเป็นอย่างไร และยึดอะไรเป็นมาตรฐานว่าประพฤติดีหรือควร จริยศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติที่ควรกระทำ หรือไม่ควรกระทำ เป็นการศึกษาถึงจริยธรรม คุณธรรม ซึ่งเป็นมาตรฐานของความดีความชั่วถูกหรือผิด ซึ่งว่าด้วยความรู้เป็นหลัก จริยศาสตร์จะต้องเรียนรู้ลึกไปถึงขอบเขตของมโนธรรมด้วย คือ ความรู้สึกผิดชอบดีชั่วทางใจ

คำสำคัญ: จริยศาสตร์, ความรับผิดชอบ, ศีลธรรม

Abstract

The word ethics comes from the Greek word Ethos, which means character or behavior of human beings. Corresponds to English that Ethics means the study of measures of conduct and moral decisions.

The word ethics is a compound word from the root between the word ethics, which means behavior. Actions that should behave with the word science, which means subject, science or science. Ethics according to the Thai way means science or science that deals with conduct. or behavior that should be behaved by focusing on human behavior To know what the standard of human behavior is right or should be and clinging to what is the standard of good behavior or should be done Ethics is the science of behavior that should be done or should not be done It is a study of ethics, morality, which is the standard

of good, evil, right or wrong. Which mainly deals with knowledge Ethics must go deeper into the realm of conscience. With is a mental conscience.

Keywords: ethics, responsibility, moral.

บทนำ

จริยธรรมเป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติที่ต้องอาศัยหลักการศีลธรรม ความเป็นเหตุและเป็นผลให้คนในสังคมรู้จักการแยกแยะในสิ่งที่ควรทำ ถูกต้อง และสิ่งที่ไม่ควรทำ คือ ผิด ไม่เห็นแก่ประโยชน์ตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความสงบสุข ความเสื่อมทางจริยธรรมของสังคมไทย มีสาเหตุมาจากขาดการขัดเกลาทางสังคม สถาบันครอบครัวไม่ส่งเสริมให้ความสำคัญ และไม่เห็นคุณค่าทางจริยธรรม โดยใช้ความรัก ความผูกพัน การให้เคารพซึ่งกันและกัน โดยใช้คุณธรรมนำทาง การไม่เห็นคุณค่าทางจริยธรรมนั้น ทำให้ขาดเหตุผลในการวิเคราะห์แยกแยะพฤติกรรมชั่ว ถูกครอบงำ ในอภายมุข วัตถุสิ่งของต่างๆ ซึ่งต้องหามาได้ด้วยการใช้เงินซื้อตามระบบทุนนิยม รวมไปถึงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย โดยเฉพาะปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย ขาดการนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ละเลยเรื่องคุณธรรมจริยธรรม จนทำให้เกิดปัญหาสังคมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน

ดังนั้น สังคมคุณธรรม เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกประเทศในสังคมโลก ในยุคสมัยของความเจริญก้าวหน้า ทางวัตถุและเทคโนโลยีการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นตามลำดับ สังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสนิยมที่ขาดความเข้าใจรากเหง้าของตนเอง วิถีชีวิตคนจึงดำเนินไปอย่างขาดเสถียรภาพและไร้ทิศทาง ดังนั้นการจะทำให้คน กลับมาเข้มแข็งทางจิตใจ จึงจำเป็นต้องสร้างกระแสแห่งคุณธรรม ปลุกฝังและส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่สมาชิกของสังคมในทุกระดับตั้งแต่เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ เป็นเรื่องที่ต้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สังคมคุณธรรมจึงจะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ได้

ความหมายของจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ หมายถึงทฤษฎีที่ว่าด้วยความดี คือ “จริยศาสตร์” แปลโดยพยัญชนะ คือ เอรูป ศัพท์มาแยก ประกอบด้วยคำที่เป็นภาษาสันสกฤต 2 คำ คือ จริยะ หรือ จรรยา คำหนึ่ง ศาสตร์ อีกคำหนึ่ง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปล “จริยะ” ว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ สิ่งที่ควรประพฤติ พจนานุกรมฉบับสมาคมบาลีปกรณ์ที่ ที. ดับบลิว. ริส เดวิดส์ (T.W.Rhys Davids) และ วิลเลียม สตีต (William Stede) รวบรวม ให้คำอธิบายว่า Conduct, behavior, state of, life of พจนานุกรมสันสกฤตฉบับแมคโดนัล (Mac Donal) ได้ให้คำนิยามว่า Cause to go, run: wander or graze : dispatch: put in motion : cause to perform, Arouse to have sexual intercourse ส่วนคำว่า ศาสตร์ นั้น พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำนิยามว่า ตำรา, วิชา, พจนานุกรม สันสกฤตฉบับแมคโดนัล (Mac Donal) ให้คำแปลว่า Comman, precept : Instruction advice, good Counsel: rule: theory: Compendium, instate (of any branch of learning) Code, Scientific or Canonical work Scripture ฉะนั้น เมื่อแปลโดยทางพยัญชนะตามรูปศัพท์ที่กล่าวมานี้ คำว่า จริยศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยข้อควรประพฤติ (ของมนุษย์) กิริยาที่ควรประพฤติ ความรู้ อันว่าด้วยความประพฤติ ศาสตร์อันว่าด้วยความประพฤติ สิ่งที่ควรประพฤติ

คำว่า จริยศาสตร์ ในอีกความหมายหนึ่ง ใช้สลับเปลี่ยนกันกับคำ “จริยปรัชญา” หรือปรัชญาจริยะ (Moral Philosophy) ด้วย คำว่า “Moral” (จริยธรรม) มาจากภาษาละติน (Latin) ว่า Mores แปลว่า Custom หมายถึง ระเบียบแบบแผนหรือข้อปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ความเคยชินหรือครองแห่งชีวิต (Custom or Way of life) ดังนั้น คำว่า “จริยศาสตร์” โดยนัยนี้ จึงหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาตามวิธีอันมีแบบแผน เพื่อที่จะเข้าถึงปัญหา อันสูงสุดซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ เป็น ศาสตร์ที่ว่าด้วยอุปนิสัย พฤติกรรมของมนุษย์ หลักจริยธรรมและหลักศีลธรรม (สำเนียง ยอดศิริ, 2560: 39)

“จริยศาสตร์” เป็นการศึกษาคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ โดยมีความมุ่งหวังให้มนุษย์ค้นหาคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่ง โดยใช้สติปัญญาและเหตุผลในการแสวงหาสิ่งที่ดีมีคุณค่าที่สุดในชีวิต เพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่งตน แต่เพราะชีวิตมนุษย์มิได้ราบเรียบเสมอไป บางครั้งเกิด “ความขัดแย้งทางคุณค่า (Conflict of Value) การกระทำของมนุษย์” กล่าวคือเป็นความรู้สึกละแวกที่ขัดแย้งกันจนมนุษย์ไม่สามารถตัดสินใจได้ ในท้ายที่สุดการกระทำต่างๆ ในสังคมจึงต้องอาศัยจริยศาสตร์มาเป็นมาตรการตัดสินคุณค่าการกระทำ จริยศาสตร์ (ethics) ตรงกับภาษาละตินว่า ethos, ethikos ซึ่งในสมัยกรีกโบราณจะใช้คำเหล่านี้ในหลายความหมาย อาทิ อุปนิสัย ประเพณี อารมณ์ หรือกิริยาท่าทาง (character, custom, disposition, manner) โดยความหมายนัยนี้ จริยศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติหรือการกระทำของมนุษย์ (ethics: science of moral; rules of conduct) ตามพจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2540 ให้ความหมายคำว่า “จริยศาสตร์: ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหากฎเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูก ไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสภาพของค่าทางศีลธรรม”

คำว่า จริยศาสตร์ แยกได้ 2 คำ คือ จริยะ รากศัพท์มาจากภาษาบาลี แปลว่าความประพฤติ กิริยาที่ควร ประพฤติ คำว่าศาสตร์ รากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต แปลว่าวิชาความรู้ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็นจริยศาสตร์ ตามรากศัพท์แปลว่า วิชาว่าด้วยความประพฤติหรือกิริยาที่ควรประพฤติ จริยศาสตร์ตรงกับภาษาอังกฤษ คือ Ethics รากศัพท์มาจากภาษากรีก Ethos แปลว่า อุปนิสัย ความประพฤติ เมื่อนำมาใช้ภาษาอังกฤษถูกดัดแปลงเป็นรูปศัพท์ใหม่ คือ Ethics แปลว่า การศึกษามาตรฐานของความประพฤติและการตัดสินทางศีลธรรม กล่าวได้ว่า จริยศาสตร์เป็นวิชาที่พิจารณาถึงเกณฑ์ที่ว่าด้วยความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด สิ่งที่ควรเว้น สิ่งที่ควรทำ นอกจากนี้ยังเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรม หลักศีลธรรม กฎที่ว่าด้วยความประพฤติและพฤติกรรม (สินิทธา แซ่ฮุน, 2561: 8)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่า จริยศาสตร์ ไว้ว่า จริยศาสตร์ เป็นคำนาม ได้แก่ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความประพฤติและการครองชีวิตว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Ethics จริยศาสตร์เป็นเนื้อหาความรู้ทางปรัชญา เป็นพื้นฐานหรือแนวความคิดเบื้องต้นที่นำไปสู่การกำหนดหัวข้อจริยธรรมเพื่อการปฏิบัติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539 : 235)

จากที่กล่าวมาในข้างต้นนี้ ย่อมสรุปได้ว่า จริยศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ในการวัดหรือตัดสินในคุณค่า การกระทำของมนุษย์ การค้นหาค่าที่แท้จริงแล้วสิ่งไหนดี นิยามของคำว่าดี ในแต่ละคนคืออะไร เราจะใช้เกณฑ์ การตัดสินไหนในการมาบอกว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกที่ดีแล้ว

หลักพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น บัญญัติไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หลักธรรม คือ ศีล 5 ธรรม 5 ทิศ 6 เป็นต้น

2. พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง บัญญัติไว้เพื่อให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติอบรมขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น หลักธรรม คือ ศีล 5 กุศลกรรมบถ 10 3. พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นจริยศาสตร์เพื่อพัฒนาตนเป็นอริยบุคคล หลักธรรม คือ มรรค 8 ส่วนหัวใจสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ หรือหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาก็คือ

- 1) ไม่ทำชั่วทั้งปวง
- 2) ทำกุศลคือความดีให้พร้อม
- 3) ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ทรงวางไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลางและระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิต หรือความดีอันสูงสุด (supreme good) เพื่อขึ้นให้ถึงความดีงามอันสูงสุดนั้น จะต้องปฏิบัติ (path, way, method) สำหรับดำเนิน คือ เป็นการสร้างเหตุบรรลุมผล ถ้าต้องการผลอันสูงสุดก็ต้องสร้างเหตุให้สมควรกัน พุทธศาสนาเป็นกัมมวาทะ กิริยวาทะ (วคิน อินทสระ 2541: 11-12)

วิริยวาทะ กล่าวคือการกระทำ และความเพียรเป็นเบื้องต้นแห่งความสำเร็จผลทั้งปวง ไม่ประสงค์ให้ใครได้ดี หรือประสงค์ความสำเร็จลอยๆ หรือด้วยการอ่อนนอน แต่ให้สำเร็จด้วยการกระทำเอง พระพุทธศาสนาจึงได้รับการยกย่องจากนักปราชญ์ชาวต่างประเทศบางคนที่ว่า A Self do it Religion (ศาสนาที่ต้องทำเอง) หลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา 3 ระดับดังกล่าวข้างต้นมีรายละเอียดดังนี้

พุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน

พุทธจริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน หมายถึง เอาสิ่งที่มนุษย์เราต้องรู้ต้องทราบและยึดเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการดำรงชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นปกติสุข มีความราบรื่นในหน่วยงาน องค์กรและสมาชิกในสังคมรอบข้าง พุทธจริยศาสตร์ขั้นมูลฐานดังกล่าว คือ เบญจศีล หรือ ศีล 5 เพราะ เป็นนิจศีลของฆราวาสทั่วไป ถือว่าเป็นหลักพุทธจริยพื้นฐานของมนุษย์ในเบื้องต้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มนุษย์ธรรม” คือ ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ หรือระเบียบที่ก่อให้เกิดความสุขในระดับสังคมของมนุษย์ ทำคน ให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ทั้งทางกายวาจา ส่วนธรรมที่มีควบคู่กับเบญจศีล ก็คือเบญจธรรม 5 ประการ ควบคู่กันเปรียบเทียบได้ ดังนี้ (Attaput, 1987)

เบญจศีล

1. เว้นจากการฆ่าสัตว์
2. เว้นจากการลักทรัพย์
3. เว้นจากการประพฤติดินในกาม
4. เว้นจากการพูดเท็จ
5. เว้นจากการดื่มสุราเมรัย

เบญจธรรม

1. มีเมตตากรุณา
2. เลี้ยงชีวิตในทางที่ถูกต้อง
3. มีความสำรวมในกาม
4. พูดแต่คำสัตย์
5. มีสติ รักษาตนไว้เสมอ

หลักเกณฑ์พุทธจริยศาสตร์ขั้นมูลฐาน คือ เบญจศีลและเบญจธรรมนี้ต้องควบคู่กันไปเพราะเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นที่ไม่มากมาย ไม่มีเงื่อนไขสลับซับซ้อนใดๆ สามารถปฏิบัติได้ทั้งหญิงและชาย เป็นพื้นฐาน รองรับคุณธรรมชั้นสูงๆ ยิ่งๆ ขึ้นไป

พุทธจริยธรรมระดับกลาง

พุทธจริยศาสตร์ชั้นกลางนี้จะสูงต่อเนื่องมาจากขั้นต้น หรือขยายความเพิ่มเติมจากขั้นมูลฐาน คือ เบญจศีล เบญจธรรม เรียกรวมว่าเป็น “มนุษยธรรม” คือ ธรรมที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นมนุษย์อยู่ในสังคม มนุษย์ อย่างมีความสุขพอสมควรแก่สภาพตามฐานะตำแหน่งและหน้าที่อันชอบธรรม ส่วนพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลางก็จะพัฒนาชี้ชัดถึงความละเอียดอ่อนลึกซึ้งลงไปอีกทั้งเรื่องของกาย วาจา ใจ คือ หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ หรือ ทางแห่งกุศลกรรมฝ่ายดี ถ้าไม่ตีเรียกว่า อกุศลกรรม ดังนี้

กุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งกุศล กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ จำแนกเป็นการประพฤติดีดีทางกาย 3 วาจา 4 และ ทางใจ 3 ดังนี้

กายกรรม การกระทำทางกาย มี 3 ข้อ คือ

1. เว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ล่วงไป
2. เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้
3. เว้นจากการประพฤติดีดีลูกเมียคนอื่น

วจีกรรม การกระทำทางวาจา มี 4 ข้อ คือ

4. เว้นจากการพูดเท็จ
5. เว้นจากการพูดส่อเสียด
6. เว้นจากการพูดคำหยาบ
7. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

มโนกรรม การกระทำทางใจ มี 3 ข้อ คือ

8. ไม่โลภอยากได้ของเขา
9. ไม่พยาบาทปองร้ายเขา
10. ทำความเห็นให้ถูกต้องตามครรลองครองธรรม

สรุปได้ว่า กายกรรม 3 หรือ วจีกรรม 4 มโนกรรม 3 เป็นบ่อเกิดแห่งพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งมีทั้งดีและชั่ว ถ้าเป็นฝ่ายดีมีความเจริญรุ่งเรือง มีความสุขมีความเป็นปกติ มีความเป็นเอกภาพ บุรณภาพ และเสถียรภาพ ทั้งแก่ตนเอง สังคม กลุ่มชนและมวลชนทั้งหลาย เรียกว่า “เป็นกุศลกรรมบถ 10” ที่สังคมทั่วทุก ภูมิภาคทุกองค์กรกำลังต้องการมากๆ แต่ถ้าตรงกันข้ามทั้งหมด เรียกว่า อกุศลกรรมบถ 10 คำตอบที่จะตอบ ว่าใครจะเป็นฝ่ายกุศล หรืออกุศลขึ้นอยู่กับที่การสร้างจิตสำนึกตรึกตรองใคร่ครวญสนใจใฝ่ทางจริยธรรมมาก น้อยขนาดไหนนั่นเอง ดังนั้น ผู้ที่เข้าใจหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ จะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ของความจริงที่ว่าใครทำกรรมอันใดไว้อย่อมได้รับผลของกรรมนั้น เมื่อเข้าใจตรงกันอย่างนี้มนุษย์ทุกคนย่อม กลัวต่อการทำความชั่วหันมาทำความดี จนนำไปสู่การพัฒนาจิตขั้นต่อไป

พุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง

หลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงนี้ เป็นธรรมะหรือจริยธรรมขั้นปรมาต ประกอบด้วยธรรมที่ปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ หรือธรรมะในระดับที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีคุณธรรมขั้นสูงเป็นอริยบุคคลเป็น

โลกุตตร ธรรม แปลว่า ธรรมที่จะทำให้หลุดพ้นจากโลกแห่งโลกียะ หรือโลกแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอาจเกิดในวัฏจักร คือ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย และเพื่อประยุกต์ใช้ในการทำงานในเรื่องของพุทธจริยศาสตร์ขึ้นจึงประกอบด้วยหลักธรรม ดังนี้

อริยสัจ 4 (Tipitaka Thai Version/14/21-22) แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงที่ทำให้สำเร็จเป็นอริยบุคคลได้มี 4 อย่างคือ

1. ทุกข์ คือ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ เป็นสภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ ทนอยู่ได้ยาก เป็นต้น
2. สมุทัย คือ เหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ความทะยานอยาก 3 อย่าง คือ กามตัณหาความอยากในกาม ภวตัณหา ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ วิภวตัณหา คือ ความไม่อยากเป็นใดๆ เลย (แต่ต้องเป็น)
3. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ ธรรมที่ดับทุกข์ ได้แก่ ดับตัณหาข้างต้นได้สิ้นเชิง
4. มรรค คือ ข้อปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มรรค 8 คือ เห็นชอบ ดำริชอบ เจรจาชอบ ทำการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจไว้ชอบ ในอริยสัจ 4 ประการนี้ จัดเป็นเหตุ 2 อย่าง ได้แก่ สมุทัย และมรรค จัดเป็นผล 2 อย่าง ได้แก่ ทุกข์และนิโรธ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ได้บำเพ็ญเพียรทางจิต ได้ตรัสรู้เรื่องทุกข์เป็นลำดับแรกโดยปกติสามัญชนคนทั่วไปต่างก็ได้รับทุกข์และรู้วาททุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ โดยประการทั้งปวง แต่ก็ไม่รู้วาทมาจากไหน อะไรที่ทำให้เกิดทุกข์กันแน่ จึงทำให้ระส่ำระสาย กระวนกระวายหา ความสงบสุขมิได้ เมื่อคนไม่รู้ทันความจริงของธรรม เขาก็นำทุกข์ใน ธรรมชาตินามสร้างให้เป็นทุกข์ของตน ดังนั้น กระบวนการพัฒนาการศึกษาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูงจะ นำไปสู่การค้นพบความจริงของชีวิตว่าควรดำเนินการอย่างไร ทำให้ได้แนวคิดเกี่ยวกับคนที่รู้ความจริงของ ชีวิตว่า “คนที่มีความมั่นใจในชีวิตของตน จนไม่หวาดหวั่นพรันพรึงแม้ต่อความตาย ก็เพราะได้ดำเนินชีวิตของตนอยู่อย่างดีที่สุดและได้ใช้ชีวิตนั้นให้เกิดคุณประโยชน์คุ้มค่ากับการที่ได้เกิดมาแล้วชาติหนึ่ง เรียกได้ว่า เป็นอยู่อย่างผู้มีชัย ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

ปัญหาจริยศาสตร์เกี่ยวกับความรับผิดชอบในหน้าที่ของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน

พระสงฆ์ถือเป็นบุคลากรที่สำคัญของสังคม และได้ทำการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทุกวันนี้พระสงฆ์ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังได้ทำหน้าที่ในการสงเคราะห์สังคมในด้านต่างๆ ด้วย โดยถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จำเป็นต้องปรับและเพิ่มบทบาทในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมให้สอดคล้อง กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พระสงฆ์ย่อมมี ผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงต้องปรับบทบาทและหน้าที่ของตนเองเพื่อที่จะได้ แสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อการสงเคราะห์ของ พระสงฆ์จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและพระพุทธศาสนาจะอยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป ซึ่งถือว่าเป็นการ ช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคมด้วย (พระมหาพนมศักดิ์, 2546) ปัญหาจริยศาสตร์กับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ แยกออกเป็นข้อๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน

คณะสงฆ์เป็นสถาบันที่ใหญ่ที่สุดสถาบันหนึ่งของชาติ นอกจากจะเป็นสถาบันที่ใหญ่ พระสงฆ์ยังมีฐานะและความเป็นอยู่ที่ต่างออกไปจากประชาชนเป็นอันมาก มีวัตถุประสงค์ในการดำรงเพศ โดยเฉพาะ มีระเบียบวินัยสำหรับกำหนดความเป็นอยู่ต่างออกไป และได้รับความยกย่องจากประชาชนให้อยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ เรียกได้ว่าเป็นอีกสังคมหนึ่งต่างหาก แต่การมีฐานะและความเป็นอยู่ต่างหากออกไปนี้ มิได้หมายความว่า พระสงฆ์จะต้องแยกตัวเด็ดขาดออกไปจากประชาชน และปลีกตัว

อยู่โดยลำพัง เพราะจุดมุ่งหมายของชีวิตพรหมจรรย์นั้นโดยแท้จริงก็เป็นจุดหมายสำหรับทุกคนหรือทุกชีวิต การออกบวชก็คืออุปายหรือวิธีการที่จะให้เข้าถึงจุดหมายนั้นโดยสะดวกและรวดเร็วขึ้น เมื่อบวชแล้วก็ต้องอาศัยปัจจัยสี่ ที่เป็นเครื่องดำรงชีวิตด้านวัตถุจากประชาชน และเมื่อปฏิบัติตามวิธีการเพื่อเข้าถึงจุดหมายนั้นได้ผลสำเร็จทางสติปัญญาหรือจิตใจที่สูงขึ้นไป ก็สมควรจะต้องนำมาชี้แจงแนะนำแก่ประชาชน ที่ตนได้อาศัยปัจจัยสี่เลี้ยงชีวิตนั้นด้วย จึงเกิดเป็นข้อผูกพันต่อกันในรูปการตอบแทนหรือให้และให้ตอบ เป็นวัตถุฝ่ายหนึ่งและจิตใจฝ่ายหนึ่ง แต่ไม่ใช่การซื้อขายหรือกู้ยืม เพราะประกอบด้วยคุณค่าทางจิตใจ อย่างน้อยก็ศรัทธาในฝ่ายหนึ่ง และเมตตาในอีกฝ่ายหนึ่ง และความผูกพันนี้ ก็ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในแบบอาศัยกันและกันขึ้นซึ่งมองเห็นได้ชัดในประวัติการณ์ของพุทธศาสนา โดยเฉพาะตลอดประวัติศาสตร์ของชาติเราเอง และแม้ในสมัยปัจจุบัน การกิจในการสงเคราะห์ประชาชนในด้านสติปัญญาหรือจิตใจนั้น ว่าตามอุดมคติของพุทธศาสนาแล้ว ไม่ได้หมายเอาหน้าที่ที่เกิดจากข้อผูกพันในการตอบแทน แต่หมายถึงหน้าที่ที่เกิดจากคุณธรรม คือ ความกรุณา คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ให้มีชีวิตที่ปลอดโปร่งเป็นสุข ซึ่งจะเห็นได้จากพระจริยาวัตรของพระบรมศาสดาเอง ตลอดถึงคำสอนทั่วไป อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้เป็นหน้าที่ ด้วยอาศัยความผูกพันในลักษณะการตอบแทน ก็เป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในเมื่อคณะสงฆ์กลายเป็นองค์การหรือสถาบันที่ใหญ่ และต้องดำรงอยู่ตลอดระยะเวลาอันยาวนาน และการตอบแทนนี้มิได้มุ่งการสงเคราะห์กันเป็นส่วนบุคคลหรือจำเพาะปัจเจกชน แต่มุ่งในรูปสมัยชา คือ การสงเคราะห์กันระหว่างสงฆ์กับประชาชน ไม่ใช่ระหว่างภิกษุ ก. กับ นาย ข.

2. การปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์

เมื่อคราวที่ทางบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงกิจการต่างๆ ในทางการปกครองและการศึกษาครั้งใหญ่ เป็นการก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ 4 และที่ 5 นั้น ก็มีเค้าว่า การคณะสงฆ์จะมีการปรับปรุงตัวครั้งใหญ่ด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ในทางการปกครองก็มีพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ฉบับ ร.ศ. 121 เกิดขึ้น ทางการศึกษา มีการตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดให้พระเป็นครูสอน และยกโรงเรียนที่มีอยู่แล้วในวัด ขึ้นเป็นโรงเรียนหลวง พระเถระที่เป็นผู้นำของคณะสงฆ์ เช่น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นต้น ทรงเชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศและวิชาการสมัยใหม่ที่มีศึกษากันในสมัยนั้น ทรงสามารถนำวิชาการเหล่านั้นมาเป็นเครื่องมือชี้แจง อธิบายหลักธรรมในพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ในระยะแรกเริ่มที่มีการศาสนศึกษาในรูปนี้ มีการท้วงติงและเสียงแสดงความห่วงใยเกิดขึ้นบ้าง โดยเกรงกันว่าอาจเป็นเหตุให้พระสึกมาก หรือเป็นการเปิดโอกาสให้หาทางสึกไปประกอบอาชีพ แต่ปัญหาเรื่องนี้ก็ค่อยหมดไป เพราะการดำเนินการศึกษาเท่าที่ผ่านมา ได้พิสูจน์ว่าการศาสนศึกษาแผนใหม่มีจำนวนผู้ลาสิกขาไม่มากไปกว่าการศึกษาปริยัติธรรมแบบเดิมแต่ประการใด การลาสิกขากลับเป็นไปตามปกติในปัจจุบันเช่นกับสมัยโบราณ และข้อนี้พอจะมองเห็นได้ง่าย

ปัจจุบัน ประชาชนทั่วไปเริ่มรู้สึกในแง่ดี มองเห็นว่าการที่พระได้เรียนวิชาการสมัยใหม่เป็นการพิเศษเพิ่มเติมจากการศึกษาบาลีธรรมนั้น ให้ผลดีมากกว่าผลเสีย ทั้งในแง่ประโยชน์แก่สังคมและประโยชน์ส่วนตนในแง่ส่วนตัว พระเองไม่มีความตื่นเต้นหรือขาดกลัวต่อความเจริญในยุคใหม่ ได้เข้าใจเนื้อหาขอบเขตและข้อบกพร่องของวิชาการเหล่านั้น แล้วกลับมามองเห็นคุณค่าของคำสอนในศาสนาของตนเองมากขึ้น และพูดเช่นนั้นได้ด้วยคามมั่นใจ ส่วนในแง่ประโยชน์ของสังคม ปรากฏว่า พระที่ศึกษาวิชาการเหล่านี้แล้ว สามารถสอนธรรมให้คนในสมัยปัจจุบันสนใจ และเข้าใจได้ง่ายขึ้นเพราะมีความรู้ มีสิ่งที่รู้ร่วมกัน อันเป็นสื่อ นำความเข้าใจในเรื่องที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป และเมื่อละเพศไป ก็ไม่เป็นผู้ชักนำเอาสถาบันสงฆ์ไปสู่การถูกเหยียดหยามโดยไม่เจตนา เพราะเหตุแห่งฐานะหรือศักดิ์ศรีของตนในสังคม แต่อาจสามารถช่วยเป็น

ตัวแทนเขตชุมชนสงฆ์ ได้ ไม่ทำตนเองให้เป็นผู้เพิ่มปัญหาสังคม ในฐานะเป็นพลเมืองที่ว่างงานหรือ
ด้อยการศึกษา ซึ่งรัฐเองก็คงไม่ต้องการ

3. ประเพณีการบวชและสึก

สังคมชาวพุทธไทย มีประเพณีการบวชเรียน ซึ่งเป็นของดั้งเดิมอย่างหนึ่ง วัดเป็นผู้รับบุตร
เข้ามาให้การศึกษาอบรมตั้งแต่อายุยังน้อย ให้บวชเรียน ผู้ใดมีอุปนิสัยทางเพศพรหมจรรย์กล้าแข็ง
ก็คงบวชอยู่ต่อไป เป็นกำลังของคณะสงฆ์ ส่วนผู้มีอุปนิสัยยังอ่อน ก็ยอมรับความบกพร่องของตน ด้วย
การลาสิกขาออกไป และออกไปในฐานะผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมอย่างดีแล้ว ทั้งทางวิชาการและความ
ประพฤติ สามารถเป็นกำลังที่ดีของรัฐได้ แม้ผู้ที่บวชเรียน 3 เดือน หากมีศรัทธาเข้มแข็งและมีความพร้อม
อย่างอื่นพอ ก็อาจจะดำรงเพศอยู่ต่อไปได้ตามกำลังศรัทธานั้น การบวชเรียนแล้วจะอยู่หรือสึกจึงเป็นไป
โดยความสมัครใจ ประเพณีการบวชจึงเป็นไปควบคู่กับการสึก และประเพณีการบวชเรียนแล้วสึกได้ตาม
ความสมัครใจนี้ ก็ได้เป็นเครื่องรักษาคุลยแห่งปริมาณของคณะสงฆ์ และเป็นโอกาสให้คณะสงฆ์ของไทยมี
การถ่ายทอด รักษาเสถียรภาพ และความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์อยู่ได้ตลอดมา บางครั้งเราอาจเกิด
ความรู้สึกในแบบเข้มงวด อยากให้พระสงฆ์ที่บวชพระ ได้ดำรงเพศอยู่ตลอดไป เพื่อให้คณะสงฆ์มีฐานะ
มั่นคงยิ่งขึ้น และสภาพเช่นนี้อาจกลายเป็นสิ่งจำเป็นหรือสมควรขึ้นมาจริงๆ ในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้
แต่ในการที่จะพยายามทำให้เกิดสภาพเช่นนี้นั้น เราคงจะต้องคิดถึงวิธีการแก้ปัญหาแบบพุทธศาสนา
คือ การเรียนรู้ข้อเท็จจริง และยอมรับความจริง ทั้งนี้ไม่ว่าความจริงนั้นจะเป็นสิ่งที่น่าพอใจหรือไม่ก็ตาม
ยอมสว่หน้าเผชิญกับปัญหาที่ตรงสาเหตุ ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้พระสงฆ์บวชอยู่ตลอดไปตาม
ปรารถนา ก็ต้องแก้ที่สาเหตุเช่นกัน คือ แทนที่จะคิดแก้ไขการสึก ควรแก้ไขการบวช โดยแก้ไข
เปลี่ยนแปลงประเพณีการบวช หรือถ้าเป็นไปได้ ต้องห้ามผู้ที่คิดจะสึกหรืออาจจะสึกไม่ให้บวช หากคิด
แก้ไขเพียงใช้วิธีบีบบังคับให้ผู้บวชแล้วต้องดำรงเพศอยู่ จะด้วยการกีดกันไม่ให้รับการศึกษาตามฐานะก็ได้
หรือด้วยวิธีการอื่นๆ มีการกล่าวร้ายเป็นต้นก่ดิ ย่อมเป็นการหลีกหนีความจริง ซึ่งน่าจะไม่ประสบ
ผลสำเร็จที่ดีไปกว่าความเพ้อฝัน และเมื่อไม่สำเร็จ ก็กลับเป็นผลเสียอย่างร้ายแรง การที่จะปล่อยให้
สามเณรน้อยๆ ซึ่งถูกสังคมสร้างขึ้นมาจากประเพณีนิยมที่สังคมนั้นยึดถืออยู่ ต้องมารับเคราะห์กรรมอัน
เกิดจากความบีบคั้นกดดันแก่สังคมนั่นเอง ดูเป็นการไม่ยุติธรรมนัก มองในด้านหนึ่ง คณะสงฆ์ก็ไม่
พึงประสงค์ผู้ที่จำใจต้องทนครองเพศอยู่ด้วยความฝืนใจตนเอง เพราะมีทางก่อให้เกิดความเสื่อมเสีย
มากกว่าผลดี และในอีกด้านหนึ่ง รัฐเองก็คงไม่ต้องการมีพลเมืองที่ขาดหรือด้อยการศึกษาและ
ไร้ความสามารถ หรือไม่มีโอกาสแสดงความสามารถของตนตามกำลัง

4. จำนวนพระสงฆ์แยกประเภท

ในจำนวนภิกษุสามเณร 237,770 รูปนั้น ถ้าแยกประเภทออกไปจะได้ตัวเลขโดยประมาณ ดังนี้

- 1) ภิกษุบวช 3 เดือน ตามประเพณีอย่างน้อย 91,138 รูป
- 2) ภิกษุที่เป็นตัวยืนประมาณ 61,372 รูป
- 3) สามเณร 85,260 รูป

สำหรับจำนวนพระภิกษุประเภทแรก คือ ภิกษุบวชตามประเพณี 3 เดือนในฤดูเข้าพรรษานั้น
ในที่นี้ คิดตัวเลขเพียง 60% ของจำนวนพระภิกษุทั้งหมดเท่านั้น ความจริงอาจมีมากกว่านี้ พระภิกษุ
ประเภทนี้ ก็คือประชาชนที่เข้ามาพักผ่อนและรับการอบรมทางจิตใจไปจากวัดในระยะสั้นๆ ชั่วคราวเพียง
3-6 เดือน ของชีวิตอันยาวนานถึง 60-70 ปี ซึ่งได้ใช้เวลาไปในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ รวมแล้วมากกว่านี้
มากมายหลายเท่าตัว และพระภิกษุเหล่านี้ควรนับเข้าในจำนวนคฤหัสถ์ มากกว่าอยู่ในจำนวนพระสงฆ์
เพราะถ้าพิจารณาในแง่สังคม ภิกษุบวชสามเดือนย่อมไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิบัติหน้าที่ที่พระสงฆ์มีต่อ

สังคมได้ แต่ควรถือว่า เป็นประชาชนที่เข้ามาเป็นภาระและรับประโยชน์จากคณะสงฆ์ ด้วยเหตุนี้ตัวเลขที่แท้จริงของจำนวนภิกษุสามเณรจึงมีประมาณ 146,623 รูปเท่านั้น และในจำนวนนี้ ถ้าแยกประเภทออกไปอีกคงได้ตัวเลขดังนี้

- 1) พระสังฆาธิการ 5,530 รูป
- 2) เจ้าอาวาส 23,322 รูป
- 3) ครูปริยัติธรรมฝ่ายบาลี 1,934 รูป
- 4) ครูปริยัติธรรมฝ่ายนักธรรม 14,184 รูป
- 5) นิสิตนักเรียนนักศึกษาในมหาวิทยาลัย 1,657 รูป
- 6) นักศึกษาบาลี 17,748 รูป
- 7) นักศึกษาธรรม 67,911 รูป

นอกจากนี้ (ในจำนวนที่เหลือ 14,337 รูป) ยังมีรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นักเทศน์ นักเผยแผร์ พระนักปฏิบัติซึ่งบำเพ็ญสมณกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน และพระภิกษุที่ปฏิบัติศาสนกิจอื่นๆ อีก ซึ่งรวมแล้ว คงเป็นจำนวนไม่น้อย แต่ในตัวเลขเหล่านี้ ก็มีอยู่ไม่น้อยที่เป็นภิกษุรูปเดียวกัน แต่ดำรงตนอยู่ในหลายฐานะ เช่น เป็นทั้งผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นนักเทศน์ และเป็นครูปริยัติธรรมด้วย ดังนี้ เป็นต้น

ตามท้องถิ่นทางไกลในชนบท มักเกิดปัญหาเรื่องขาดแคลนพระในระยะออกพรรษา บางวัดมีพระอยู่รูปเดียว บางวัดสองสามรูป บางวัดหาเจ้าอาวาสไม่ได้ ไม่ต้องพูดถึงพระเถระผู้สูงพระราชา บางทีแม้แต่พระ 4-5 พรรษา ก็หาไม่ค่อยได้ ทำให้ชาวบ้านขาดความอบอุ่นใจ ในคราวที่ต้องการพระจำนวนมาก เช่น พิธีกรรมทางศาสนาบางอย่าง ทายกต้องไปเที่ยวหานิมิตต์พระหลายตำบล จึงพอแก่การ พระที่มีอยู่จำนวนน้อยนี้ จึงเป็นที่พึงของประชาชนอย่างดียิ่ง สมมติว่า ท่านจะทำหน้าที่เฝ้าวัดเพียงอย่างเดียว ก็ยังได้ประโยชน์แก่รัฐคุ้มค่าอยู่แล้ว แต่ความจริง พระหัวหน้าสงฆ์ในท้องถิ่น ได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนอย่างมาก เพราะมีประโยชน์แก่ประชาชน ทั้งในด้านพิธีกรรม การอบรมสั่งสอนความเป็นผู้นำในการสร้างสาธารณประโยชน์ และเป็นที่รวมทางจิตใจโดยทั่วไป

5. การศึกษาของพระสงฆ์

คำว่า บวชเรียน เป็นคำที่แสดงความรู้สึกขึ้นพื้นฐานของพระสงฆ์อย่างหนึ่ง คือ ถือว่าการบวชเป็นของคู่กับการเรียน ผู้บวชแล้วมีหน้าที่ที่จะต้องศึกษาเล่าเรียน การบวชแล้วไม่เรียนถือเป็นความเสียหายอย่างแรงข้อหนึ่ง พระผู้นำหมู่คณะมีความรับผิดชอบที่จะต้องจัดให้มีการศึกษาขึ้น และวัดมักจะมีข้อบังคับเกี่ยวกับการเรียนไว้ ซึ่งจะมองเห็นได้ทั่วไป สำหรับในชนบทเมื่อมีผู้บวชเป็นสามเณร พระผู้ปกครองจะจัดให้ได้เล่าเรียนปริยัติธรรมขั้นต้น แล้วหาทางส่งเข้ามาศึกษาเล่าเรียนต่อในตัวเมืองหรือในเมืองหลวง สำหรับตัวพระภิกษุสามเณรผู้เล่าเรียนเอง ก็มักเป็นผู้ใฝ่ใจดีนรชนขวนขวายพยายามหาทางเล่าเรียนวิชาการทุกอย่าง ที่ตนมีโอกาสจะเล่าเรียนได้ ปัญหาทางการศึกษาของคณะสงฆ์ขณะนี้คงมีแต่เพียงว่าทำอย่างไรจะมีบริการให้การศึกษาพอเพียง และทำอย่างไรจะดำเนินการศึกษาให้ได้ผลดีเท่านั้น ปัญหาเรื่องจะไม่มีผู้เรียนนั้น เป็นอันไม่มี การจัดการศึกษาในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็ดีหรือการศึกษาปริยัติธรรมแผนใหม่แบบอื่นๆ ที่มีวิชาการทั่วไปประกอบก็ดีไม่ใช่ของใหม่ แต่เป็นการนำหลักการเดิมมาดำเนินการในรูปใหม่เท่านั้น เพราะในสมัยโบราณ วัดต่างๆ ก็ทำหน้าที่นี้อยู่แล้ว โดยสอนให้ทั้งวิชาการทางโลกเท่าที่มีให้ศึกษากันในสมัยนั้น เช่น ภาษาไทย เลขคณิต ศิลปกรรม เป็นต้น และวิชาทางบาลีธรรมด้วย ต่างแต่ว่าในสมัยปัจจุบันได้นำมาจัดตั้งเป็นองค์การ มีระบบการดำเนินงานรัดกุมยิ่งขึ้นเท่านั้นเอง วิธีการเช่นนี้เป็นการเหมาะสมสำหรับสภาพการณ์ของสังคมและของคณะสงฆ์ในสมัยปัจจุบัน

เพราะการเรียนรู้วิชาการทั่วไปประกอบ ก็คือการทำความรู้จักมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน เรียนรู้ความเป็นอยู่ ความรู้สึกและสติปัญญาของเขา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับตนเอง ในการเข้าใจธรรม และในการเข้าไปสัมพันธ์กับชาวโลกอย่างได้ผล

6. หลักธรรมกับการทำงาน

ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของสังคม น่าจะได้แก่ความรู้สึกของคนในการทำงาน คนจำนวนไม่น้อย แทนที่จะคิดว่าจุดมุ่งหมายของงาน คือ ความสำเร็จของงาน กลับรู้สึกไปว่าเงินเป็นจุดมุ่งหมายของการทำงาน ความสำเร็จของงานเป็นเพียงเครื่องประกอบเพื่อให้ได้เงินเท่านั้น ทำให้เกิดความยึดมั่นในอามิสมากเกินไป มักทำงานเพื่อให้เสร็จ หรือให้เข้าใจว่าสำเร็จ หรือถ่วงความสำเร็จไว้ ในเมื่อการถ่วงนั้น จะเป็นเหตุให้ตนได้เงินมากขึ้น จึงก่อให้เกิดผลเสียหายแก่สังคมเป็นอย่างมาก ความรู้สึกอย่างนี้ อาจเกิดขึ้นเพราะสถานการณ์บังคับ แต่ที่สำคัญนั้นเป็นเพราะการอบรมสร้างทัศนคติกันมาผิดๆ รวมถึงความเข้าใจผิดในหลักธรรมด้วย ซึ่งจะต้องแก้ไขที่สาเหตุ มองจากแง่หลักธรรม การขาดสันโดษในความเป็นอยู่และขาดอิทธิบาทในการปฏิบัติงาน เป็นสาเหตุสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติงานบกพร่องย่อหย่อน และทำให้การเร่งรัดความเจริญของประเทศ ไม่เกิดผลสำเร็จในปริมาณงานและในระยะเวลารวดเร็วเท่าที่ควร ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ประชาชนบางกลุ่มในบางท้องถิ่นซึ่งยังมีฐานะทางการเงินต่ำ รายได้น้อย แต่ชอบเป็นอยู่อย่างฟุ่มเฟือย และชอบประกวดประชันความมั่งมีกัน เมื่อมีสินค้าประเภทฟุ่มเฟือยจากเมืองหลวงเข้าไปใหม่ ๆ จะพยายามหาซื้อมาใช้ แม้ด้วยการกู้หนี้ยืมสินเข้ามา เพียงเพื่อมาอวดและแข่งฐานะกัน ไม่คำนึงถึงฐานะการเงินของตนหรือประโยชน์และความจำเป็นของสิ่งของเป็นสำคัญ ไม่มีการอดกลั้นและบังคับจิตใจของตนเอง ทำให้เกิดปัญหาทางการเงินในครอบครัว และเป็นปัญหาเศรษฐกิจของสังคมด้วยความไม่สันโดษในกรณีเช่นนี้ อย่างน้อยก็ทำให้ขาดความอดทน ในการรอคอยผลสำเร็จที่เกิดจากกำลังงานของตน ขาดความคิดที่จะฟื้นฟูฐานะด้วยความเพียรของตน มักเป็นหนี้สิน และหากอยู่ในชั้นรุนแรง ขาดความยั้งคิด อาจถึงทำความผิดที่ร้ายแรง เช่น การปล้นสะดมก็ได้คนทำงานบางพวก มีรายได้ไม่มากนัก แต่ขาดสันโดษ ชอบใช้ชีวิตฟุ่มเฟือย หูเหรา ตั้งจุดหมายชีวิตไว้เพียงแค่การหาทางบำเรอความสุขสำราญแก่ตนเอง เทียบเตร่ เข้าในทีคลับ สังคมจัด เป็นอยู่เกินฐานะ ชอบเป็นหนี้สิน อย่างน้อยก็ทำให้ความคิดเห็นห่างจากงาน ขาดความใส่ใจในหน้าที่ ไม่คิดปรับปรุงงานและฐานะของตนเอง เป็นเหตุให้ปฏิบัติหน้าที่บกพร่องย่อหย่อน หรืออย่างร้ายแรงถึงทำการทุจริตต่อหน้าที่ส่วนการปฏิบัติงานที่ถูกต้องตามหลักธรรม ก็คือความเป็นผู้มักน้อยสันโดษในความเป็นอยู่ตามฐานะ สามารถปรับตัวให้มีความสุขได้ในฐานะนั้นๆ มีความยั้งคิดอดกลั้นในด้านการใช้จ่าย ไม่เลื่อนฐานะความเป็นอยู่ ก่อนที่จะเลื่อนฐานะการปฏิบัติหน้าที่การงานของตน มีความรักและมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ และพิจารณาหาทางปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไป ซึ่งเรียกตามหลักธรรมว่ามีอิทธิบาท

สรุปได้ว่า การพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหานี้ หรือแม้ปัญหาอื่นๆ ในประเภทเดียวกันนี้ เรามักขัดหรือโทษไปยังวัฒนธรรมแบบตะวันตกที่หลงไหลเข้ามาอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมแบบตะวันตกเป็นสิ่งที่ต่างไปจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยมาก และมีลักษณะเด่นหลายอย่างที่ชวนให้เกิดความตื่นเต้นอยากจะรับ โดยเฉพาะในเมื่อประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นวัฒนธรรมของผู้เจริญแล้ว ความเจริญแบบตะวันตกนี้ จึงนับว่าเป็นฝ่ายที่สาม ที่เข้ามามีความสัมพันธ์เพิ่มขึ้น และประชาชนก็เป็นเหมือนคนกลางที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายเก่าและฝ่ายใหม่ การณ์ปรากฏว่าฝ่ายที่สามได้เปรียบ เพราะเป็นของใหม่เร้าความสนใจอย่างหนึ่งและมีลักษณะที่ประชาชนเห็นว่าดีเด่นหลายอย่างด้วย ขณะเดียวกันความสัมพันธ์กับคู่สัมพันธ์เดิมก็ค่อยห่างออกไปทุกที ฐานะของพระสงฆ์ชั้น ขึ้นอยู่กับความเป็นผู้นำในทางจิตใจ และเรื่องจิตใจนี้ก็จะต้องรวมถึงสติปัญญาด้วย เป็นของแยกกันไม่ออก เมื่อคนเห็นว่า

พระด้อยทางสติปัญญาเสียแล้ว ความคิดที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องเป็นอันไม่มีชะงักเสียแต่เริ่มแรก ศรัทธาหรือความนิยมนับถือในการที่จะถืออย่างตาม ก็ไม่เกิดขึ้น ไม่มีโอกาสที่จะเข้าไปพูดกันให้รู้เรื่อง มองเห็นไปว่าสถาบันสงฆ์เป็นสิ่งที่ไม่มี ความหมาย

บทสรุป

จริยศาสตร์หรือจริยธรรม คือ หลักการประพฤติปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันว่าดีงามในสังคมนั้นๆ อาจจะ มาจากหลักคำสอนทางศาสนาหรือศีลธรรม และเป็นแบบสากลที่เป็นยอมรับกันทั่วโลก หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มอาชีพที่กำหนดขึ้นก็เรียกว่าเป็นจรรยาบรรณ พฤติกรรมที่ผิดจากจริยธรรม มาจากหลายๆ เหตุปัจจัย การบริหารจัดการส่งเสริมจริยธรรมที่สำคัญ คือ ต้องลดการถูกรอบงำ ด้วยทุนบริโภคนิยม อำนาจนิยมและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันทางสังคมตั้งแต่ครอบครัว วัด โรงเรียนและชุมชน โดยการปฏิรูปทั้งระบบการเมือง ระบบการศึกษาและระบบสื่อสารมวลชน ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของอำนาจทุนและกลุ่มผลประโยชน์พร้อมกันนั้นต้องเสริมสร้าง ทักษะคิดที่สอดคล้องกับหลักทางศีลธรรมของพุทธศาสนา โดยเริ่มจากการสร้างองค์ประกอบของ จริยธรรม คือ ความรู้ ความเข้าใจ เกิดปัญญา และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลที่ดีใน สังคมที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดทั้งความเจริญงอกงามของตนและชุมชน จริยธรรมของกลุ่ม อาชีพต่างๆ ยิ่งมีความสำคัญ เพราะเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีงามและยังยืนยันมั่นคงของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาณอมศักดิ์ สุภักดิ์. (2546). **บทบาทของพระธรรมวิทยากร ต่อการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมเยาวชน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556) **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554** กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์-พับลิชั่น.
- วสิน อินทสระ. (2541). **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ทองกวาว.
- สำเนียง ยอดศิริ. (2560). **บทความเรื่อง จริยศาสตร์, จริยธรรม และคุณธรรม ตามแนวคิดของนักปรัชญา**.
- วารสารปรัชญาปริทรรศน์**, ปีที่ 22 ฉบับที่ 6 (กรกฎาคม-ธันวาคม).
- Attaput, C. (1987). **Ethics**. 4th ed. Bangkok: Ramkumheang University Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). **Tipitaka (Thai Version)**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.